

tubaris, danes: Medstružje. Že Katančič je ime razložil z: Medjubarje, od bara, bereg, Sumpf, Morast. (Konec prih.)

Slovstvene stvari.

Izvéstja ali programe *)

nekterih slovénskih in hrvaških gimnasij, pa memogredé nekaj slovniških opazek.

Spisal prof. Žepič.

Kakor vsako léto izdala so tudi létos vodstva gimnasij slovénskih in hrvaških izvéstja ali programe. Iz téh podajamo čitateljem „Novic“, kar bi jih utegnilo zanimati.

Na gimnasiji novoméški bilo je vpisanih djakov v početku minulega šolskega léta 220, a ostalo jih je do konec léta 203. Med temi je bilo Némcev 6, Hrvatje 3, ostali so bili pa Slovenci. — Na kranjski jih je bilo vpisanih 93, izostalo jih je bilo med letom 10; bili so vsi slovénške národnosti. — Gimnasija celovška iméla je djakov na koncu léta 427, med njimi je bilo Slovéncev 98, Laha pa 2; koliko jih je bilo v početku léta, ni povédano v programi; prva škola iméla je dva razreda. — Na gimnasiji celjski bilo je v početku léta djakov 319, a na koncu 304. Hrvatje so bili 4, a Némcev 75, ostalih 225 so bili Slovenci. Učni jezik je bil na téh gimnasijah skoro skozi in skozi némški. K večemu se je razun slovénščine učil nauk krščanski v 1. in 2. razredu po slovenski sáj na nekterih téh gimnasij. — Gimnasija zagrebška je iméla učencev v početku léta 535, a na koncu 482 (med njimi 7 židov). Paralelke so bile v 1., 2. in 3. razredu létos. Koliko je bilo med njimi Ne-hrvatov, to ne stoji v izvéstju. — Gimnasija varašdinska je štéla djakov v početju 315, a na koncu léta 288. Po národnosti je bilo 34 Slovéncev, 1 Čeh, 1 Poljak, 1 Némec in 9 Magjarjev, ostalih 242 so bili Hrvatje; židov je bilo na tej gimnasiji 8. — Gimnasija v Karlovcu je iméla učencev v početku léta 80, a na koncu 67 v 4 razredih; sodeč po rojstnih méstih dodanih v razredbi imenom učencev bili so na tej gimnasiji skoro sami Hrvatje. Slovénca sta 2, a Čeh 1, žid 1. — Na gimnasiji v Požegi bilo je djakov vpisanih v početku léta 104, a do konca jih je ostalo 99 v 4 razredih. Po národnosti bili so Hrvatje vsi, razun 6 Némcev, 3 Magjarjev in 1 Slovenca, židi so bili 3. — Gimnasija v Oséku brojila je v početku léta djakov 306, a na koncu 278. Koliko jih je bilo med njimi Ne-hrvatov ali Ne-Srbov, to ne stoji v programi; židov je bilo 26.

Učili so se na hrvaških gimnasijah vsi predmeti po hrvaški. Programe ljubljanske **) i mariborske gimnasije létos še nismo dobili v roke, in torej za zdaj ne moremo nič reči o njih. Razprave so pa téle v navedenih programah: v novoméški: „Pravila za pisavo“ spisal prof. Lad. Hrovat; v kranjski: „Ueber die Theilnahme der englischen und französischen Könige an den Kämpfen zwischen den Welfen und Hohenstaufen“ spisal prof. J. Dominkuš; v celovški: „Die Reformation und Gegenreformation in Klagenfurt. I. Die Reformation“ spisal prof. N. Lebinger; v celjski: „Sophokles' religiöse und sittliche Gedanken“ spisal prof. A. Fichna, in „O slovénski sklanji“ spisal nam. prof. M. Žolgar; v zagrebški: „Nametnici čovčjega téla“

*) Po slovénski bi se moralo pisati, kakor jaz mislim, programa (ali programma), epigrama, telegrama itd., a ne program itd., kar na némški cika; kajti se sploh piše drama, a ne dram.

**) Glej „Novice“ list 34 str. 278.

Vred.

spisal prof. J. Loun; v varašdinski: „O Dubrovačkih prevodiocih gèrčkih tragedijah Vetraniću, Buniću i Lukareviću“ spisal prof. A. Pavić; v karlovški: „O Herakleitu i njegovu nauku“ i „Několiko rečih za izpravak jednoga pravila u skladnji latinskoga jezika“ (to je, o lokalu v jeziku latinskem), spisal direktor in prof. J. Kostić; v požeški: „Mathematika na gimnazijah s osobitim obzirom na geometričku obuku“, spisal nam. prof. E. Kovačević; a v oséčki: „O meteorologiji u obće a našoj naposeb“ spisal prof. J. Penz. Izmed téh razpráv so nas najbolj zanimale novoméška, celjska in celovška, ondaj zagrebška, karlovaška druga in varašdinska. Ali puščaje oceno ostalih razpráv drugim bolj véščim, rekli bomo ktero le o novoméški in o celjski.

Novoméška govori o pravi rabi enklitik (sem, si, je itd. me, te, se, ga itd.) v izrékah glavnih in odvisnih, v 18 §§. dodavši k vsakemu pravilu mnogo izglédov, ne lé dobrih, iz kterih se vidi, kako je treba naméščati enklitike, ampak tudi slabih, da se vidi, kaka raba enklitik ni prava. V §. 19 je napótek, kako treba iz latinščine prestavljati v slovénščino, tudi razjasnjen z izglédi. A v §. 20 uči, kako je tréba slovéniti némški wovon — von dem (welchem) wir wissen — meinen — denken — hören u. s. w., dass . . . , da se človek ogne germanizmu. Tudi tukaj se ne manjka izglédov dobrih in zléh. Céla je razprava jako temeljito délo s posebno marljivostjo izdélano, in želéti bi bilo, da bi se dobivala tudi pri knjigarjih; kajti težko in rekel bi nemogoče je mnogim priti do programe novoméške. Sploh se torej ujémujem z gospod piscem té razprave, ter imam samo malo kaj dodati, v čem ž njim nisem jednih misli. §. 1. Slovenci smo si zdaj sploh vzeli posebno Hrvate za izgled v porabi enklitik, in zatoraj mislim, da bi bilo bolje reči: Poslanca slovaške matice, častita Hurban in Žlota, bila sta itd. nego: Poslanca sl. m., č. H. i Ž., sta bila itd., kajti za preponami (interpunkcijami) v Hrvaškem nikdar ne stoji enklitika. Tako tudi: Platon, . . . , želel je itd., ne pa Platon, . . . , je želel itd. — §. 4. „Najmočnejši ste so, smo.“ Po mojem mnénju tréba še dodati: sem, si, sta in ste. Kajti kakor se velí: „Bali so se“, tako tudi: Bal sem (si, sta, ste) se; ali kakor: „ker so se mu zarekli“, tako tudi: ker sem (si, sta, ste) se mu zarekel. §. 8. „. . . da bi se nasitila, pa vendar ne bi se zredila.“ Jaz mislim, da bi tukaj moral stati se prec za besédo pa.

§. 9. pravi, da se smé če, ako, ko (lat. = si, ném. = wenn) izpustiti. Jaz mislim, da je vsaki tak pogodni stavek grd germanisem, na pr.: „Je bila vročina silna, opomnili so skrbni oče ljudi itd.“ V némškem stoji tukaj stavek v prašavnem obliku, namésti veznika wenn. Tudi v hrvaškem in v českem (morda tudi v poljskem in ruskem?) jeziku more izostati pogodni veznik, ali ondaj dobiva pogodna izreka oblik prašavni in to s prašavnim prislovom li. Izglédov je dosti na vsaki strani ktere koli hrvaške ali češke knjige. Po tem takem bi morali tudi mi Slovenci, ako izpustimo če, ako, ko, rabiti namesti tega prašavno izréko z li.

§. 11. Po mojem mnénju sta oblika so, je, pa tudi druge vse osebe sedanjega časa od glagola biti (esse) ravno takrat v obće enklitike, kedar ko spone vežejo predikat s subjektom, torej ne: . . . , je pobožen“, „. . . , je poezija“, „. . . , so suhoparne učilnice.“ Ali dobro: „. . . , je krasni trg itd. (je = befindet sich, hrv.: ima).

§. 12. in §. 13. mislim, da ne stojita, sáj v hrvaščini je to drugače: torej: „Po cesti od zidanega mosta do Celja voziti se, prava je pokora“,

a ne: „.... je prava pokora.“ „Narodu svojemu koristiti in k sreči pomagati, namen je národnih mož (ali: to je namen itd.), ne pa: „...., je namen itd.“ — „Večina,...., kričijo nasprotniki, ne zmeni se za....“, a ne: „...., se ne zmeni itd.“ „Vaš stric, to dobro vém, bil bi štirideset tisoč utrpel itd., a ne: „...., bi bil itd.“

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Štirskega. 5. (O šolskih zadevah na Štirskem.)

Mi Slovenci pač moramo biti priljubljeni tiči, da nas, posebno dokler smo še mladi, hočejo s toliko skrbjo in zvičajnostjo poloviti. Šola morda, da je zapadka, v katero nemški ali prav za prav nemškutarski tičarji slovensko mladino lové. Čujte, kako se pri nas slovenske mladine limanice nastavljajo. Zaver je imela slovensčina več ali manj vselej; al bližajo se jej še hujši časi. Glavna šola v Celji se bode pre celó prepustila skrbi in volji mestne srenje, ktera bo imenovala tudi učitelje. Po kakovih načelih se bode pri tem ravnala, koliko pravice bode slovensčina še v glavnici imela, to si lahko posnamemo iz duhá, ki navdaja ogromno večino mestnega odbora, iz onega Slovincem naravnost protivnega duhá, ki se je silovito kazal pri letošnji volitvi poslanca Nekermana. Že se glasí, da hočejo celjski pastorki „der matter germania“ skozi in skozi nemško glavno šolo imeti, in da Slovincem, ki želé vsaj slovenski abc otrokom rešiti, po milosti privolé, da si smejo v breškem predmestju posebno šolo staviti. Lepa hvala za velikodušnost, da se Slovincem za priklade, ki jih v denarnico okrajnega zastopstva prinašajo, milostivo dovolí, posebno šolo na nove stroške staviti! — O mariborski glavni šoli in šoli v magdalenskem predmestju nočemo, da govorimo. Tukaj slovensčina nima druga pokazati, kakor obligatne številke ur, ki so jej, vsaj na popirji še odmenjene. Še britkejše se ji v novo osnovani mestni dekliški šoli godi; kajti mestni očetje, ki so si učiteljsko osebstvo sami izvolili, sklenili so, da v Mariboru slovenskih otrok ni, da toraj tudi ni treba, sè slovensčino dragega časa tratiti, in da je že povse zadosti, ako se zavolj prostega ljuda okoli nemškega Maribora poduk v slovenskem jeziku v par prostih urah izvan reda prostovoljnemu požrtovanju učiteljskemu prepusti. — Ravno taka se slovensčini v malem mestecu Slovenogradcu godí, le da je tukaj stvar toliko bolj napačna, ker ono šolo obiskuje več ko $\frac{9}{10}$ čisto slovenskih, kmečkih otrok, ker čisto bližnja velika duhovnija starotrška žalibog! še zdaj nima svoje lastne šole. Slovenograška šola je že od nekdej skoz in skoz nemška bila; iž nje je narasel ponemčeni mestni zarod, ki ga mrzí vse, kar po slovensčini diši. Duhovščina si ne upa možko kreniti na pametnejo plat, ker se jeze in sovraštva boji, učitelji pa morajo plesati, kakor jim nemškutarstvo svira. In tako se ni čuditi, da slovenska šolska mladost moli in prepeva vse po nemški, pa kako, to vsak sam lahko presodi! — in da v šoli skoraj izključljivo nemščina vlada. Da pa pri vsem tem znanost nemškega jezika v Slovenogradcu na slabih nogah stoji, pričata dva prav smešna napisa. Blizo mestica je v sred prijaznega loga lepa, senčnata ravnica, menda slovenograški „Prater“. Na enem koncu te ravnice je tabla z napisom: „Waldes Salon“; pri drugem koncu na strani križa visoko na smreki je druga tabla z napisom: „Waldes Andacht“. — Aha, sem djal, to li je osmo čudo svetá: spodaj ima log svoj „salon“, višej pa svojo „andacht“ opravlja! Oh nemškutarija, kako se vendar po svetu sramotiš, pa te še sram ni! — In da bi ta preblaženi duh dalje od nemškega Sloveno-

gradca in v družih šolah se ne zastavil, namenil je provosednik okrajnega zastopa, znani L—r, nagrade po 50, 30 in 20 for. učiteljem, ki se bodo posebno v podučevanju nemškega jezika skazali; kdor pa vse druge daleko prekosi, njemu pa dadó vseh 100 for. vkup. — No, germansko srce, kaj še hočeš? — Ljudje, ki sedaj zvonec nosijo, so si misel v glavo vtepli, da olika (izobraženje) v ničemur drugem ne obstoji, nego v tem, da Slovenec le nekaj po nemško drobí; toraj na vse krip-lje ubogo slov. mladino z nemščino pitajo. Kaj je tem ljudem mar za to, da se mladini pamet po naravni poti razvije, da dobi v maternem jeziku poduk še v družih rečeh, kakor v „fallendungah“; da stopi iz šole v življenje vsaj toliko pripravljena, da si potem po dobrih knjigah in domačih listih za obširni poduk skrbi; — vse to ni nič, da se le nemškutari po šolah, kajti to je po njih mislih jedro vse inteligencije! Da se Bog usmili skoraj slovenske mladine!

Iz Vojnika blizo Celja. (Županova volitev.) —c— Volitev za občinski odbor se nam bliža. Tù pa tam se že ugiblje, kdo da bode prihodnji župan. Imenujejo se za to možje iz trga, pa tudi zunaj trga; med prvimi posebno vojak v pokoji, stotnik Gašpari, za ktere ga se je že pri zadnji volitvi 1864. leta agitovalo, kateri pa ne zná slovenskega jezika in še ni pokazal, da čísla ravnopravnost naroda našega. Da bi privrženci gosp. Gašpari-ta za župana napravili, skrbeli so najbolj zato, da se kolikor najbolj mogoče odbornikov iz trga izvoli, kajti dobro jim je bilo znano, da odborniki zunaj trga ne bodo za-nj glasovali. Posebno delaven je bil kandidatov prijatelj, tudi vojak v pokoji. Vsakemu volilcu iz trga se je tedaj posebej naročilo, naj se vsi udeležijo volitve. In res vse je šlo po sreči, kajti izvoljenih je bilo iz trga 17, zunaj trga 7 odbornikov. Zmaga za omenjenega kandidata je bila po takem skor gotova. Da se vendar več po kaki naključbi ne skazi, sklical je podpolkovnik Veber tržke odbornike k predvolitvi; razloživši zbranim važnost volitve glasoval je prvi za stotnika G. Zaporedoma glasuje nekoliko odbornikov ravno tako. Ko pride vrsta do g. Jakliča, naenkrat se jim pa rajda strga; vsi glasujejo z Jakličem za g. Klajnšrota. Ves poparjen je odlazil g. Veber. Čeravno je na dan volitve tudi c. k. okrajni predstojnik g. Lichtenegger v živem svojem nagovoru vodo obračal na mlin svojega nemškega prijatla, bil je vendar izvoljen g. Klajnšrot. Ako zmaga letos stotnikova stranka, tedaj nimamo župana iz svojih domačih ljudi, potem pa kažemo, da nimamo zaupanja do samega sebe. Občinske zadeve so važne zadeve, in naša misel je ta, da nam je srajca bliža kot suknja. Toraj Vonjčani! volimo si župana domačina, ki ima srce za svetinje domače.

Iz Maribora. (Nesramna laž.) Pod tem naslovom piše „Slov. Gosp.“ to-le: Ruske slovnice za šolska darila pod tem naslovom prinaša „Marburger Zeitg.“ sledečo laž: „24. t. m. je bil pri sv. Magdaleni (Mariborskem predmestju) šolski izpit; med darili so bile tudi ruske slovnice, ktere je tukaj bivajoči zdravnik dr. Prelog, deželni poslanec za Lutomer, v razdelitev izročil. Gospod Perko in Bretzl, ki sta bila ko šolska ogleda pri izpitu, poslala sta te knjige darovalcu nazaj.“ — Mi si pridržujemo postavno pot, takim lažnikom poiskati zasluženno mesto. Za danes le toliko: Laž je, da je dr. Prelog komu ponujal kako knjigo; učitelj od sv. Magdalene je prišel jih sam prosit; dozdevne knjige niso bile ruske slovnice, ampak „Razlagove pesmarice“; knjige se dr. Prelog-u niso nazaj poslale, ampak razdelile. — Kakor vsaka, tako ima tudi ta laž kratke noge, kajti vrednik „Marb. Ztg.“ je že dr. Preloga za božjo voljo prosil odpuščenja. — „Freiheit, Wohlstand,

Krasu, kar sem že večkrat — zadnjič pa glej „Novice“ str. 22 letos — dokazal, kjer soseske boršče skupaj pod soseskinim varstvom držijo. V tem obziru nam tudi Kras vsak dan odgovarja.

Kdo bo napačno gospodarstvo posamnih posestnikov, če tudi je obče škodljivo, zadrževal? Morebiti postava, ktera mu gospodarstvo prekliče in kuratorja postavi? Še le po takem ravnanji se zabrede iz napake v napako, ako se lastniku lastnina z rok vzame; to se pač pravi, v stare kolovoze nagibati voz, ne pa zaželjeno svobodo gojiti. Kdo more gospodariti čez del gozda, kateri je bil upravičencu za njegove stare pravice v last pripuščen? Kar je moje, naj bo moje, in nihče naj ne bo poklican, ako sem tudi zapravljivec, čez mojo lastnino gospodariti, dokler mi postava ljube pameti ne odreče. Al bi se to ravnanje vjemalo z načelom: „oprostite vsa posestva, pašnike, boršče itd. vsakoršne tesnjave“? Za Boga ne! Vsak upravičenec bi mogel tudi vsak čas leta, lahko tudi vsak dan v svoj del gozda po drva in druge gozdne pridelke iti; ali ne bi se tatvine priložno na sosedne dele širile? Tedaj varstvo gozdov bi po delitvi težavnije nastalo, mimo sedaj, ko se samo dvakrat v letu, namreč spomladi in jeseni v gozdu seka, po tem času pa nima noben drug pravice po gozdu hoditi, kot zverina in borštinar.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarsko slovstvo.

* *Pokrok v rolnictvi. 4. svazek 1868. Ročnik věnovany zajmum vlasteneckeho rolnictva v Čehah, na Morave, ve Slezsku a Slovensku, vydava Anton Em. Komers* — se zove kmetijski letnik, ki je v Pragi na svetlo prišel v knjigarnici J. G. Calve-ovi, 16 pól obsega in kteremu je cena 1 gold. 20 kr. Pa tudi v nemškem jeziku je prišel na svetlo pod naslovom „Jahrbuch für österreichische Landwirth.“ 8. Jahrgang, 30 Bogen Text mit Beilage: Landwirthschaftl. Geschäftskalender für 1868, cena 2 gld. 40 kr. Ta letnik je sila bogat izvrstnih sestavkov, ki jih je spisalo blizo 40 učenih mož, med kterimi imenujemo A. E. Komers-a, prof. J. Krejči-a, dr. Lorenca, dr. J. Palackega. Zato ga priporočamo zlasti večim posestnikom. Dobiva se v Pragi v J. G. Calve-ovi knjigarnici po poštnem povzetji.

Natoroznanske stvari.

Jež — koristna žival.

Jež in ježevec sta edini štirinožni živali v Evropi, ki ste po vrhu života s ščetinami obraščene. Jež se drži navadno živih mej, plotov, grobelj na polji in skalnatih razpoklin; pozimi spi v votlih drevesih. Podnevi je skrit in tiči v kakem temnem kotiči, ponoči pa okrog stikuje in si živeža išče. Jež pobera in žrè mrčese, mnogovrstne črve, kače, kušarje in martinčke, žabe, krote, šurke; najraje pa tudi za miši smuka, zato ga pa tudi tù in tam ljudje za domačo žival imajo, da jim po hišah gnjusni mrčes trebi. Še celó tudi krote žrè, si pa vselej, kolikorkrat krote ugrizne, rivček ob zemljo obriše, menda in brž ko ne le zato, ker mu je njena ostrá sokrovica zoperna. Za majhnimi tički stikuje rad in jim tudi jajčica iz gnjezd trebi; če drugega ne dobí, mu je tudi sadje dobro, ki ga na tléh pobera, ko je z dreves popadalo; jež na drevo ne more, čeravno to nekteri trdijo.

Jež je po tem takem za kmetovalca prav koristna žival, zato bi se mu moralo prizanašati, tem bolj pa še zato, ker ima sicer veliko sovražnikov, ki mu po živ-

ljenji strežejo in ga tudi ostre zime zeló pokončujejo. Kmetje ježe moré, bi djal večidel le iz gole srboritosti, akoravno so koristne domače živali in bi jih varovati imeli, ker jim po hišah mrčes pokončujejo. Njegova največa sreča je, da je podnevi skrit in ne biva ondi, kjer druge stvari prebivajo, v nemirnih in nepokojnih krajih. Njegov največi sovražnik je lesica, kateri se po ježu, kakor pravijo, najbolj sline cedé.

Jež je živalica, ktera se skrije, če se preganja, in če se prikriti ne more, se v klobčec tako zvije, da je krog in krog ščetinast; razvije se pa, če se v vodo vrže. Ježi se spomladi pariyo kakor druge živali in imajo meseca rožnika, drugikrat pa vélicega srpana po 4 do 8 mladičkov belih brez ščetin, ki jih vržejo v gujezdo iz mahú narejeno in pod grmovjem skrito. Kadar grejo po plemenu, dajejo neki strašan glas od sebe. Če so z mladimi vred zaprti, jih požrejo. To pa tudi marsiktera druga žival storí, morda iz jeze.

Pravijo, da so ježi dvojni: pasji in prešičji. To pa ne veljá. Tiste, ki jih prešičje imenujejo, so ali babice ali pa mladiči.

Ne koža ne meso ježevo nista za rabo. Nekteri mazači ozdravljajo ljudi z ježevo mastjó.

Akoravno je jež plaha in boječa žival, se vendar srčno v boj postavi veliko večim in hujim živalim in še celó pisanega modrasa, kateri človeka s svojim hudim strupom kmalu umorí, se podstopi, ga brez strahú zgrabi in čvrsto premaga.

Nekdaj so ljudje menili, da je jež strupena žival; to pa ni res, toliko je pa vendar gotovo, da tudi hudega strupa on več prenese, kakor vsaka druga žival; če ga preveč dobí, je pa vendar le po njem.

Slovstvene stvari.

Izvéstja ali programe

nekterih slovènskih in hrvaških gimnasij, pa memogredé nekaj slovniških opazek.

Spisal prof. Žepič.

(Dalje.)

§. 15. Morda tukaj ne bi bilo proti duhu slovenščine, ko bi se besédica da ponovila. Sáj v grškem se ne manjka podobnih izglédov, ako se prav spominjam. Torej na pr.: „Čudno se mora zdeti vsakemu človeku, ker je od drugih Slovencev zmiraj kaj govorjenja, da se samo..... tako malo govori“, ali pa: „Čudno se mora zdéti vsakemu človeku, da ker je... govorjenja, da se samo.... malo govori.“ §. 16. Kar je rečeno v tem §., da se more časih za glagoli „affirmandi, rogandi“ izpustiti da, to bodo slovènski pisci gotovo pritrdili č. g. Hrovatu. Kajti tako more človek ogniti se preobilnega dakanja.

Kar je pa rečeno v §. 19., kako treba latinske klasike sloveniti in grške, temu ne odrékam praktičnosti v školi, samo mi se zdí, da se s tem stavljajo slovenščini pretesne meje za svobodo v porédanju pojedinih beséd in celih stavkov; in to svobodo moramo čuvati, sicer si skujemo sčasom verige, kakoršne vežejo jezik némški in druge zapadne jezike. Dostaviti mi je še to, da bi bilo želeti, ker smo užé staro krivo rabo enklitik skoro popolnoma opustili, da koraknemo še jeden korak dalje, ter za naprej pišemo: mi se, ti se, mu se, nam se itd., to je, se za dativ da stavljamo, a ne pred dativ. Kajti vsem Slovénom se ne moremo v jeziku jednako bližati, a Hrvatje so nam najbliži sosédje. Na pr. „Na obrazu mu se je videlo, da je moral biti pošten voják“, a ne: „Na obrazu se mu je videlo“ itd., ako namreč hočema v tem posné-

mati Hrvate. Sicer mi pa ni neznan, da Čehi pravijo: se mu itd., a ne: mu se itd. Tudi prislov ne bilo bi morda bolje stavljati po hrvaški v pogodnem načinu pred bi nego pred deležnik tvorni minulega časa, na pr.: „Kar na vrat na nos nobenemu ne bi svetovali, da bi se preselil“ namesti: „..... bi nobenemu ne svetovali....“

Pri téj priliki pridajam še nekatere opazke, ki pa razpravi nikakor ne jemljó cène. Na 1. strani stoji Svetecu namesto Svetcu, kajti **e** pred **e** je gibljiv samoglasnik. Na isti strani je nam. jih. Jaz mislim, da acc. jih (kar je dakako prav za prav genitiv) vendar ne bomo mogli tako lahko odpraviti, kajti je je nam. jih je vendar le ní ugodno za uho, kakor je užé nekdo pisal v „Glasniku“, če se ne motim. Sicer pa rabi tudi Hrvatom navadno jih za acc. Na isti strani Svetičeve nam. Svetčeve, to je po vsej priliki tiskarska pomota. Na isti strani: Dantur (= es gibt) je, kolikor je meni znano, germanisem. — niste. Po mojem mnénju bilo bi bolje, da ne bi se razločeval spol v dvojini sedanjega časa, kakor je to v jeziku staroslovénskem tudi večidel bilo, kjer se lé v 2. in 3. osebi dvojine časih ženski in srednji spol drugim osebilom izražuje, kakor možki, v 1. osebi je pa isto osebito za vse tri spole. Tudi veči dél Slovéncev ne déla tukaj razločka v spolu, temuč na pr. délava, délata mu je možki, ženski in srédnji spol. Na isti strani pod a): Si li itd. Ste li itd. Tukaj si in ste nista enklitiki, temuč to isto, kar hrvaški in staroslovénski: jesi, jeste. Stran 2. §. 1. sklon. Jaz sem z g. Cigaletom tega mnénja, da je tehnički izraz s tém bolji, s čim je bliži latinskemu ter pristavljam še hrvaškemu, če le ní skovan proti duhu jezika, za to padež (= casus) a ne sklon. — §. 3. tak. Za odvisnimi stavki časovnimi, vzročnimi, pogodnimi, dopustnimi itd. (začenjajočimi se s kedar, ker, ko, ako, če, čeravno itd.) stavljati pred glavni stavek tak, tako, to je po mojih mislih germanisem. V tem slučaju smé stati pa, to, za némški so. Hrvatom rabi tukaj to, ono, a to, a ono. More se pa, to tudi opustiti. Na pr. ako nam kdo sega v naše temeljne pravice, to nam je dolžnost v bran postaviti se na vso moč, ali pa: dolžnost nam je itd., ne pa: tako nam je dolžnost itd. Če mu prst pomoliš, zgrabi te za célo roko. — Lé v stavkih prisposodobnih smé tù stati tako na pr. kakor si postelješ, tako boš spál.

§. 4. jim sledijo — mu sledí. Slediti z dativom mislim jaz, da je germanisem. Bolje bi bilo jemati ta glagol z acc., kakor je tudi v Hrvaskem, ali pa vzeti kak drug glagol, komur se neče tega. — ve. Spol razlikovati pri zaimenih osebnih v dvojini in množini to nam zabranjuje slovanska sloga, to staroslovénsčina, to tudi govorica velikega déla Slovéncev. Torej midva, midvé, vidva, vidvé, in množ. mí, ví (a ne mé, vé). §. 6. družega. Sloga naša s Hrvati zahtéva in skorej skoz in skoz tudi staroslovénski jezik, da pri pridévnikih ne ménjamo **g** v **z**, **h** v **s** in **k** v **c**. Užé brez tega se očita slovanskim jezikom, da preveč sesljájo. §. „nevolimo“ = navolimo (to je naveličamo se), ne mesto: na tiskarska je pogréska. — nikdo. Po mojem mnénju moramo reči nikdor a ne nikdo, ker negacijam razun nič sploh **r** (= starosl. že) dodajamo. §. 15. ki bi jih. Naj napomenem pri tej priliki, da v slovénščini nápak pišemo ki nam. kaj ali ka. Kajti provincijalcem Hrvatom rabi tù kaj, v književni hrvaščini jemlje se v tem istem pomenu što, a v češkem co. (Brž ko ne je to isto tudi v jeziki poljskem in ruskem?), in to v nomin. za vse spole a v acc. za srednji spol jednine brez dodatka, v ostalih padežih razun nominativa dobiva brez predloga krajše

oblike zaiména on-a-o, njega itd., s predlogom pa dalje, kakor pri nas ki. Na pr. (češki) „....kdo sedne na tu stolici, cos ty na ní u mne za stolom sedel (Erben: „Dobře tak, že je smrt na světě“ — hrv. = na stolac, što si ti na njem...sedio). Kaj drugega je ki, ka, ke, kega, kemu itd., oblik, ki je skrčen iz koj, koja, koje, kojega itd.

§. 17. spolnovati. Če se glagol 4. razreda (na iti) premesti v 6. (na ovati, evati), to se morajo praviloma mekšati vsi soglasniki, ki se mekšajo v trpnem participu pret. časa (to je **d** v **j**, **t** v **č**, **z** v **ž**, **s** v **š**, **r** v **rj**, tudi **b**, **p**, **m** itd. v **blj**, **plj**, **mlj** itd.), kar biva sploh tudi v ostalih narečjih slovenskih, na pr. v hrvaškem itd. Kajti óni **i** pred **ti** (na pr. v glagolih spolniti, posoditi, pozlatiti itd. ne more izginiti brez sléda, ampak pretvarja soglasnik pred seboj stoječi v mehki. Torej: spolnjevati, oznanjevati, posojevati, zatrjevati, pozlaševati, poljubljevati, izraževati, nadomeščevati, zadoščevati, opaževati itd.; kajti ako se dodá osnovi na **i** ovati, imamo na pr. najpoprej: spolni-ovati, ondaj spolnj-ovati, in naposled spolnjevati. — §. 18. „zadna.“ Pridévniki, izpeljani od prislova, izhajajo sploh na nji-nja-nje (ne: ni-na-no), na pr. notranji, letošnji (ne: letašnji, kajti je letos prav za prav acc. nam. leto se = to leto, sr. hrvaški zimus = to zimo), nekdanji, bližnji itd. Ravno tako se skončujejo ti pridevniki tudi v hrvaškem. — „Glagol staviti na konec je germanisem“ ali pa latinisem, moremo reči s to isto pravico. — „Boznjakov“ — Boznijo. Hrvatje pravijo Bosna in Bošnjak. Toliko o programi Novomeški, ter se trdo nadjamo, da nam g. pisec teh opombic ne bo vzel za zlo.

(Dalje prihodnjič.)

Ozir po domovini.

Na Kočino!

Ako si bil kedaj po leti v Ljubljani, gotovo si opazil, da ves ljubi dan drdrajo brze kočije iz belega mesta v bližnjo okolico. Nekteri se sprehajajo po drevoredih, drugi spet sedé po klopcah in si v hladnej senci z mičnimi razgovori kratijo čas. Čemu neki pa sem zahajajo? kaj je vabi v okolico in drevorede? prašáš me radoveden. I nu, pomisli malo; saj lahko uganeš. Zapri se v izbo, bodi vedno domá in delaj, kar te je volja. Koj v začetku bodeš morebiti zadovoljen. Ostani pa nekoliko tednov v svojej stanici, in videl bodeš, da ti bode takošno življenje čedalje neprijetnije. Izba ti bode pretesna, delo zoprno in sam sebi bodeš na poti. Hrepenel bodeš po prostem in čistem zraku, po naravi. To je vodi iz mesta pod sinje nebo.

Vendar ne misli, da so samo Ljubljančanje tako nevšečni ljudjé, da jim mesto preseda in rajše po deželi stikujejo. Pojdi, kamor ti drago: ljudjé so povsod takošni. Pa mi more biti poreče kateri kmetič: „To so neumneži, da hrepené po deželi, po kmetih! Pri nas nimamo pač nič dobrega. Mar ni v mestu lepše?“ Ali počasi, nezadovoljni kmetič! Nikar se ne prenagli! Pojdi v mesto in poskusi! Nekoliko dni ti bode všeč. Mikale te bodo mestne posebnosti, zanimale lepe štacune, vabila te bodo velika in prostorna poslopja. Dokler bodeš imel novih reči, bode dobro. Ko pa vse pregledáš, naveličáš se kmalu. Mestni hrup te bode glušil, večni prah ti bode zopern, zrak pretežek, zidine ti bodo pretesne. Rad pojdeš spet iz mesta in porečeš: „Pojdi rakom žvižgat, pusto mestno življenje! Pri vas je dolg čas. Rajši sem domá v svojej vasici. Pri nas je lepše.“ Videl bodeš, da imam prav. Zato pa tudi ne govori, da so meščani neumni, ker rajše na deželo

„Kmet, ki se je povzdignil v to, da kak časnik bere, je boljár (aristokrat) na duhu med množico svojih ljudi, ki nič ne beró. Takemu kmetu-novičarju se že odzunaj pozná, da več veljá mimo družih. Njegova hiša je zidana in z opekami (cegli) krita; vsak prostorček je zasajen sè sadnim drevjem, in na polji mu stoji koruza v lepih ravnih vrstah tako, kakor stojé vojaki v bataljonih. On je tudi bčelar in tedaj ima na tisoče podložnih, ki delajo za-nj. V njegovi izbi je vse na pravem mestu, in čedni svinjak je tak, da more idiličen zgled biti okolici svoji. — Tako se kaže že prva stopinja omikanega duhá, ki se razodeva v znanji 24 abecednih „vitezov duhá.“ Prva podloga duševni narodni omiki je sèm ter tjà položena — al le redko se še nahaja.“

Tako piše pošten mož v časniku štajarskem, ki navadno le nemškemu jeziku glorijo poje, da je „sredstvo omiki.“ Ali tudi po tem popisu edina prava pot, da se naši kmetje povzdignejo na stopinjo omike v kmetijstvu in vsakem drugem znanstvu, ni tedaj — materini jezik? S tega popisa, kateri v „Tagespošti“ gotovo ni „Novicam“ na ljubo, ampak le resnici na hvalo pisan, se pač jasno vidi, kakošni sovražniki slovenskega naroda so vsi oni, ki mu namesti materinega jezika v šolah in drugod silijo tuji jezik, in mu tako namesti kruha ponujajo kamen!

Nove postave.

Ukaz

vis. c. k. pravosodnega ministerstva predsedništvu c. k. više sodnije v Gradci od 5. septembra 1867 štev. 8636 in 9396.

„Iz razkaza, podanega s poročilom od 25. julija tega leta št. 2481 pr. o tem, katerih jezikov so zmožni pravosodni in državnega odvetništva uradniki, in notarji na Kranjskem, pravosodno ministerstvo se je z radostjo prepričalo, da so malo ne vsi sodni in državnega pravdnštva uradniki, tako od koncepta kot od pisarnice, in tudi notarji dovolj zmožni slovenskega jezika ustmeno in pismeno, in da po tem takem ni nobenega zadržka, da bi se pri zbornih sodnijah, pri državnem pravdnštvu in pri okrajnih sodnijah na Kranjskem, kadar se zaslišujejo ljudje, ki so samo slovenskega jezika zmožni, odsihdob naprej zapisniki ne pisali vselej po slovensko, kar je ne samo pravosodju na korist, ampak kar tudi po pravici zahtevajo slovenske stranke, deželni in državni poslanci, in tudi sam deželni zbor kranjskega vojvodstva.“

Pravosodno ministerstvo je tedaj, oziraje se na pravosodnega ministerstva naredbo od 15. marca 1862, št. 865, s katero je bilo rečeno, naj se pri sodnijah slovenski jezik za nekatere reči rabi samo, kar se dá in kar je mogoče, zdaj previdelo vsem sodnijam kranjskega vojvodstva ukazati:

1. Vsi zapisniki, kedar se zaslišujejo priče, ki samo slovensko znajo, tako v tožnih, kot netožnih civilnih rečeh;

2. vsi zapisniki o prisegah, posebno pa prisege same, če prisegajoči samo slovensko znajo;

3. vsi zaslišni zapisniki v kazenskih rečeh, če zatoženci ali priče samo slovensko znajo, naj se pišejo odsihdob naprej vselej po slovensko, to je ne, kakor se je doslej neki sèm ter tjà godilo, da so se povedbe in izreke tacih strank in prič po slovensko poslušale, potem pa ali s celoma ali deloma po nemško v zapisnik zapisovale; ampak popolnoma se imajo po slovensko v zapisnik pisati.

Pravosodno ministerstvo se nadja, da se bo ta ukaz na tanko izpolnoval; da bo viša sodnija na izpolnovanje skrbno pazila, in da se tako vse dalje pritožbe prestrežejo.

Ako je katera sodnija iz tacih oseb sestavljena, da bi izpeljavo tega ukaza zavirale, naj se potrebne premembe v osebah storé, ali, če je treba, pravosodnemu ministerstvu predložé.

Vrh tega pravosodno ministerstvo pričakuje, da mu hitro dojde še manjkajoči razkaz o jezиковem znanji advokatov na Kranjskem, ktereга predlagaje naj slavno c. k. više sodnije predsedništvo svoje mnenje izreče, ali je kak zadržek, da bi se ukazalo, naj se na Kranjskem pri kazenskih končnih obravnavah, če zatoženec samo slovensko zná, tudi zagovorniki istega jezika poslužujejo.“ —

Tako se glasi pravosodnega ministerstva ukaz od besede do besede. Res, da še ni vse, kar zahtevamo, in da posebno še pogrešamo te naredbe, da bi se slovenskim ljudem sploh le po slovensko dopisovalo, in slovenske odloke izdajale, potem da bi se sploh vsi zapisniki s slovenskimi ljudmi po slovensko pisali, zakaj zastran teh reči ostane še za naprej veljavna že omenjena naredba od 15. marca 1862. leta št. 865; vendar smo g. ministru Hye-tu od srca hvaležni za to, da je očitno pripoznal to, da so slovenske zahteve pravične, pa ne samo pravične, ampak tudi pravosodju na korist, tedaj pametne, in da nam je to, kar nam je dal, dal odkritosrčno, jasno in določno, ne kakor njegovi spredniki ovinkasto, previto in pristavkasto, da so uradniki razumevali in delali kakor so hoteli. Lahko se tedaj nadjamo, da kmalu tudi še pridobimo drugo, kar nam manjka do popolne pravice, od ktere ne moremo ne za las odstopiti, in da, kakor je sl. ministerstvo pravično kranjskim Slovincem, tako bode pravično tudi štajarskim, koroškimi, primorskimi in isterskimi, in da bo na vso moč skrbelo, da tudi ondod pravica čem brže popolnoma obveljá.

Slovstvene stvari.

Izvéstja ali programe

nekterih slovénških in hrvaških gimnasij, pa memogredé nekaj slovniških opazek.

Spisal prof. Žepič.

(Dalje.)

Zdaj pa ob kratkem porečemo še katero o razpravi g. Žolgarja. Té razprave je prvi dél užé natisnjen v lanski programi, II. pa v létošnji Celjske gimnasije. Dél I. govori o slovenskem glagolu, II. pa o slovénški sklanji. Govorili bomo najpred o I. délu, ter navedli to, v čemer se ne slažemo z g. piscem, potlej pa o II. Na zadnje bomo dodali še nekaj opazek, za ktere nam je ta razprava lé povod dala. Na strani 15. (programe 1866.) stoji, da se v 3. osebi mn. o z n premení v nosni ó. To veljá le za staroslovenščino, zdaj ne moremo govoriti v 3. os. mn. o nikakoršnem nosniku. Tudi mi se zdí znamenje ó kaj malo prikladno za staroslovenski x. Jaz bi rajši vzél v sili poljski ą namesti njega.

Obstbäumen angepflanzt und auf dem Kukurutzfelde reihen sich die stattlichen Halme geradlinig wie Bataillone aneinander. Er ist Biennenzüchter und hat als solcher Tausende von Unterthanen, die für ihn arbeiten. In seiner Wohnstube ist Alles „am rechten Orte“ und selbst der sauber gehaltene Schweinstall ist ein idyllisches Objekt. — So äussert sich schon der erste Grad der Emancipation des Geistes, der sich in der Bekanntschaft mit den vierundzwanzig alphabetischen „Rittern vom Geiste“ ausdrückt. Die ersten Anfänge zu einer geistigen Hebung des Volkes sind hie und da gelegt — allein sie bilden nur seltene Erscheinungen.“

Zeló pogrěšam tudi v paradigmah naglasaka. Kajti ako nam postane danes ali jutri, kakor se nadjamo, slovenščina v svojih mejah jezik parlamentarni, to moramo gledati, da se koliko je mogoče tudi zjedimo v naglasu. Zato velím pri tej priliki, da bi morda prav bilo, da se v imperativu in sem ter tje odrečemo tudi v indikativu gorénskega naglaševanja, ter da v imperativu ostane naglas skoz in skoz na deblu. Torej na pr. molčím - íš - í - íva - íta - ímo - íte - íjo ali - é v indikativu, ne pa v dvojini molčítà - ivà in v množini molčímò - itè - ijò; v imperativu pa: mólči - íva - íta - ímo - íte, a ne (mólči) - molčíva - íta - ímo - íte. Tako se, kakor predlažem izgovarjati, če se ne motim, govori sáj na Štajarskem, to zahtéva od nas sloga s Hrvati in tudi s Čehi. Kaj pisec té razprave o tem misli, ne vém, ker piše brez naglaskov.

Str. 17. „pletila“; ta oblik namésti pletla ali plela vendar-le mislim ní nikjer v navadi. Kar se govori na isti strani o korenini id in deležniku šel, nisem z g. pisecem jednakih misli. Po mojem mnénju ní id korenina, ampak i, cf. lat. i-re in grški i-évai; kajti da je id korenina, moral bi biti infinitiv isti a ne iti, kakor je na pr. od préd — présti. Id je po vsem drug glagol, kakor šel (cf. ném.: bin, ist, seid, war). Jaz sem mnénja tistih, ki trdijo, da je šel postal iz korenine šed (шѣд); kajti prvotni soglasnik h se je premenil samo zavoljo mehkega pologlasnika ѣ v š. D je pa pred l tako izpadel kakor v besedi jel nam. jedel, pal nam. padel, prel nam. predel itd. Torej je šed tudi prav lahko korenina ne samo deležniku šel, ampak tudi besédam hod, hoditi, hoja. Cf. počí-jem, pokoj, upokojiti; gnji-jem (s nj) gnoj, gnojím, in (hrv.) uží-jem (z ž), u-goj, gojiti (Mast — másten).

Str. 18. „Trpna oblika. Sedanji čas: sem tepen, sem vržen itd.“ Jaz mislim, da se sedanji čas glagola sem, si itd. smé jemati sploh samo z deležniki preteklega časa nedovršnih glagolov za praesens, z deležniki dovršnih pa le za tako imenovani perfectum logicum (= perfect. v grščini). Po tem takem je tepen sem, vojen sem itd. praesens, a vržen sem, potolčen sem, pregnan sem itd. perfectum logicum. — „osramoten.“ — I, ki je izpadel v osnovi osramoti pred en, zahtéva, da se t omehča v č, torej osramočen (kakor pozlačen) nam. osramoti-en (-tjen). Toliko „o slovenskem glagolu.“ Zdaj pa še katero „o slovenski sklanji“ (progr. 1867). Govori se tu za kratkim vodom najprej o sklanji imenski, potlej o zaimenski, a nazadnje o sestavljeni. V vvodu nam razjasnjuje pisec pritikline pojedinih padežev ali sklonila iz jezika Sanskrškega; ali oblikov rakah (= ih), rakam (= om), letama (= oma), jele-nami, peresami itd. Sanskrščini za voljo vendar le ne bomo pisali. Tukaj se bo le treba držati sedanje slovenščine, živih jezikov slovanskih, zlasti pa staroslovenščine, ki nam je mnogo bliže od Sanskrščine. V imenski sklanji pravi g. pisec (str. 26.), da samostavniki, samo v mn. navadni, ki se skančajo v nominativu na i, da so možkega spola. To pravilo je samo dé-loma resnično; kajti duri, gosli, jasli, svigli, prsi itd. ženskega so spola. Samostavnike sklanja po petih sklanjah, vzamši na pr. da gre peč — peči po četrti sklanji, a na pr. grád — gradú po peti. Ali meni se zdí praktičniše vzeti samo tri sklanje po skančanjih na a (ú), e in i v genit. jedn. za sedanjo slovenščino. Kajti razloček v sklanjanju med rak in tat, žival in kost déla skoraj povsod lé naglas, ter ménja sem ter tje kak i (časih tudi o) v e zlasti pred h in m (t. j. ako n. pr. tat ne dobiva pred sklonilo zloga ov). Pisati ó za staroslovenski Ѡ, to sem užé zgorej napo-

menil, da ne veljá; kajti naglaski imajo sáj v slovenskem jeziku (ki zna lé za zloge naglašene in nenaglašene) samo značiti, kateri je zlog dolg, t. j. naglašen, in ne smé mu se nakladati še kaka druga služba (zato tudi, mémo gredé bodi rečeno, ne veljá pisava sè sestro, kajti se = cum mit nima naglasaka, ampak je breznaglasnica ali procliticum). Tudi v grškem dobivajo naglaske lé samo naglašene slovke, ne pa tudi druge. Ní tedaj pisati acc. ribô in instr. ribô, kajti je i naglašen. Tudi menda ní prav pisati glede na staroslovenščino v dat. in instr. dvoj. „živalima“ in v instr. pl. živalimi, kajti ima v starosl. ѡма in ѡму, a ne uma in umu. — Nadalje, kolikor je meni znano, ako naglas skoči na zadnji zlog v gen. jedn., jednak je nom. (acc. in voc.) dvoj. genitivu jednine, tako da je na pr. gradú, bogá, volká, sinú itd. genit. jed. pa tudi nom. (etc.) dvoj. — V opombici 5) (str. 26) se velí, da se je v srbsko-hrvaškem gen. mn. pri samostavniki h ohranil. Hrvaški učenjaki so pa drugega mnénja, ter sploh velijo, da mu tukaj ní mésta, ampak da se je le vrnil iz pridevniške sestavljene ali zaimenske sklanje, izgovarja se pa lí, kolikor je meni znano, v Črni-gori. Pišejo ga le nekteri Hrvatje, kterim rabi latinica, Srbje pa, ki pišejo s cirilico, tí ta h sploh izpuščajo. (Dal. prih.)

Národne stvari.

Nekoliko sklepov

na predzgodovinsko omiko slovanskih narodov v obče, in slovenskega naroda posebej,

povzetih iz primerjanja njihovih jezikov. *)

Posnel po F. E. Vocel-novem sestavku „O vzdelanosti Slovanského národu v prvotnih sidlech jeho“ prof. J. Majciger.

Dôba, o kateri tukaj govoriti hočemo, leží daleč pred našim znanjem spisanih spomenikov in sporočil, sploh daleč pred znanjem zgodovine slovanskih narodov. Nahaja se sicer tú pa tam kaka nema priča teh časov, kak gmotni ali materijalni ostanek, izkopan iz starodavnih gomil, kak meden malik, kako orožje ali kaka posodica, pa to so vendar tako redke priče in tako malobesedni oznanjevalci svojega časa, da se iz njihove besede le v obče kaj povzeti in sklepati dá. Dozdeva se po tem takem, da v one meglene dôbe ne prodere okó, da bi mu bilo takratne razmere na tanko prezreti in pregledati mogoče. Pa vkljub tem neugodnim razmeram imamo sredstvo bolj zanesljivo in bolj zvest glasnik svoje dôbe kot stare letopisce in iz grobov na dan stopivše starine. Bolj zvest glasnik, pravim, zato, ker je vsakemu ljudstvu najbolj drag zaklad, najbolj zanesljivo zrcalo njegovega mišljenja in življenja. In to sredstvo, ta glasnik je jezik, kterege korenike in oblike dostikrat segajo daleč prek mej vseh družih zgodovinskih sporočil. V njem se izrazuje duh in izvirna posebnost narodova, je kakor Vocel pravi, nit Ariadnina, ki pelje v blodišču predzgodovinskem do prevažnih zasledkov, do kterih dokopati se drugače ni več mogoče.

Kakor vednosti dan današnji stojé, imamo po Miklošičevi razredbi desetorico več manj med seboj različnih in podobnih slovanskih jezikov, in ti so: staroslovenski, novoslovenski, bolgarski, srbskohrvaški, maloruski, ruski, česki, poljski, gornje- in doljesrbski. Schleicher jim še prideva beloruski in pa polabski,

*) Jako zanimivi sestavek smo zanašaje se na prijazno dovoljenje častitega gosp. profesorja vzeli iz letošnjega šolskega programa mariborske gimnazije, ker je vreden, da ga izvé ves čitajoči slovenski svet.

naroda splošna omika blizo na isti stopinji. V takej državi se lahko napravljajo postave, ki se vjemajo s potrebami vsega naroda, in ki so primerne narodnemu duhu vseh državljanov in občni izobrazenosti. Očividno je dalje, da naposled ni težavno centralizovati vodstva vseh javnih opravil in tako zmirom bolj krepčati javno oblast. Po takem postane takošna država, če ima modre in sposobne državnike, krepka in mogočna.

Al centralizacije slaba, celó huda stran je ta, da se zedinjene javne moči prav lahko krivo rabijo, in da je zaradi tega centralizacija zeló nevarna svobodi tudi v ljudovladah ali republikah; saj nas tako zgodovina uči.

Temu vkljub ali morda ravno zaradi tega je centralizacija mikala razne vladarje, ministre in celó ljudske poslance, in mnogo krvi se je prelivalo po Evropi, da bi obveljala državna ta oblika, na priliko, na Francozskem. Takim državnikom je le za močne države ali prav za prav mogočne vlade mar.

Djalo bi se tedaj, da je nesreča, če obsega kaka država raznotere narode, in praša se: ali ne more država z mnogovrstnimi narodi složna in močna biti?

Ko bi bilo to res, ne bi mogla složna in močna biti država, ki ima razne stanove, kajti mogoče je, in zgodovina nam kaže, da se je zgodilo, da so se razni stanovi iste države med seboj strašno bojevali. To pa je bilo ondi, kjer je kak stan predpravice vžival in privilegije. Vsi prepiri in boji so pa hipoma nehali, kedar so se odstranile predpravice vse. Enakopravnost pred postavo pomirila je francozke stanove.

Ko bi bilo dalje res, kar sem vprašal, ne bi mogla čvrsta, složna in slavna biti država, ktera ima državljanje raznih vér; kajti znano je po zgodovini, da so državljanji med seboj strašne boje bojevali zaradi vere. To pa zopet le tam, kjer je kaka vera posebnih pravic vživala in nadvladovala druge. Zginili so pa ti boji precej potem, ko se je enakopravnost zares vpeljala po kristjanskem načelu: vsak je tvoj bližnji.

Evo tedaj pot, po kateri more tudi država z raznimi narodi biti složna in mogočna. Dajte vsacemu svoje, pa ne na videz in le na papirji, ampak v resnici in djansko, in zginil bode vsak prepir.

Podelite narodom enakopravnost in svobodo, in vsi narodi in vsi državljanji bodo mirni, kajti nobeden ne bo imel pravnega vzroka, da bi se pritoževal; in država bo čvrsta, ker bo vse pravične okoli sebe zbrala in jih vezala zastava, na kateri ste pisani te dve besedi: „vsacemu svoje!“

Vsak narod živi potem svoje sposobno življenje, in se vlada po svojem značaju, naklonu, po svojih šegah, potrebah in raznih svojih lastnostih, in vlada se bistju svojemu primerno, vsi pa morajo ljubiti središče, katero jim zagotavlja in hrani take dragocenosti.

V takej državi je sicer postavodajanje in vladanje sploh nekaj bolj različno, zatoraj teže, pa tudi slavneje.

Drug dobiček je ta, da je v takej državni zvezi svoboda najbolj zagotovljena, ker se vsak narod uči ceniti sebe in druge, in ker je svoboda vsem raznim narodom podeljena, vsacemu posamnemu narodu najboljše poroštvo, da jo sam ohrani.

Nepravična in prenevarna pa je naredba, po kateri kak narod predpravice vživa, kajti kolikor se enemu več dá, toliko se vzame drugim. Iz tega pa naravno nastane zavidnost, upor in strašna nesloga; a potlej država hira, moč jej gine, in lahko se zgodi, da se vname notranji boj med narodi in državljanji, kar je državi in državljanom grozna nesreča.

Gospôda! Avstrija obsega razne narode; o njej veljá tedaj vse, kar sem ravnokar razložil. Zato in ker ni mogoče odstraniti teh različnosti, in ni mogoče preliti avstrijskih narodov kakor stare zvonove,

je enakopravnost in svoboda nam edina pomoč, in v tem je moč. Kdor noče djansko v življenje vpejati tega načela, ta je vedoma ali nevedoma Avstriji neprijatelj.

Naj bi zatoraj Nemci in Magjari spoznali, da imajo pred vsem pravični biti drugim avstrijskim narodom, kajti pravica je sleme vsaki državi!

Nam Slovanom je pa složnim biti vselej in v vsakem obziru, da bomo mogli v bran staviti se vsakemu napadu in vsakteri krivici.

In kedar se bo Avstrija v tem zmyslu zares preuredila, potem bo mir med narodi in sloga in moč v državi.

Slovstvene stvari.

Izvéstja ali programe

nekterih slovénskih in hrvaških gimnasij, pa memogredé nekaj slovniških opazek.

Spisal prof. Žepič.

(Dalje.)

Str. 27. (na) „goréh“ namesti na goráh menda vendar nikjer ne govorijo?! — Na isti strani stoji: „Včasí, pa le redko, dobijo možki samostavniki prirastek ov (za ozkimi soglasniki ev) v mn.“ Kar je meni znano, morejo ta prirastek dobivati le samostavniki jednozložni, razun véter, ki ima tudi vetróvi, zlasti na široke končnike, s predtegnjeno-dolgim samoglasnikom — tí morejo izhajati v gen. jedn. na *ú* ali pa na *á* na pr. grád-ú; svét-á; bóg á; dúh-á; vál-ú; sláp-ú; méh-ú; sín-ú; stráh-ú; lán-ú; sád-ú; móst-ú; snég-á in pod. — Ali od vól, sod (Fass), prág, hrast, zét, kmét, srp, rák, greh, grób, snóp i. t. d. nisem nikdar slišal nom. mn. volóvi, sodóvi, pragóvi, hrastóvi, zetovi itd.; še manj pa od kake dvozložne beséde (razun véter) na pr. od golób — golobóvi; gavran — gavranóvi itd. ali od máček — mačkovi, od mutec — mutcevi, Nemeč — Nemcévi. Toliko k temu pravilu. Na isti strani stoji, da se v genit. dvoj. in mn. pri samostavnikih ženskega in srednjega spôla *e* ali *i* vrine med končne soglasnike, ako je sicer besedo težko izgovarjati. Točnije bi bilo rečeno, da se tukaj vrine sploh *e* in le pred *j i* na pr. sester, ladij (od sestra, ladja). Str. 28. „Jože-eta, Marka-ata, Luka-ata itd.“ Slovenska govornica na več mestih, zlasti na gorénskem, sloga s Hrvati in ostalimi Slovani, in stara slovénščina ne dopuščajo nam jemati v knjižni jezik tega *t* pred sklonili pri lastnih imenih na samoglasnik izvzamši óne na *e* (= *Ā* v starosl.); torej: Tóne-eta, Francé-éta, Tomè-éta, pa ne: Márka-ata, Lúka-ata, Máli-ita, Metelko-ota, Bráčko-ota, Perko-ota, Gúzi-ita, ampak: Marka(o)-a-u, Luka-a-u, Mali-ja-ju, Gúzi-ja-ju itd. — Kakor sem užé rekel pri „glagolu“, velím tudi tukaj, da se je v sklanji premalo jemal obzir na naglasek. To mi daje povodu, da tukaj ob kratkem izrečem svoje mnenje o slovénški ákcentuaciji. Za naglašene zloge mislim, da potrebujemo v slovénškem štiri znamenja ákcentna ali naglaske: (*ˈ*), (*ˆ*), (*˘*) in (*˙*): móka, môst, tèle, vól. Zakáj predlažem za predtegnjeno-dolge glasove strešico ali cirkumfleks, a za zategnjeno-dolge ostrivec ali akút, imam tá-le dva razloga: 1) je ta ista raba teh naglaskov tudi v grškem, to je, da dobivajo predtegnjeno-dolgi glasovi cirkumfleks, a zategnjeno-dolgi akút na pr. ποιῶ (skrčeno iz ποιέω), ἐστῶς (iz ἐσταῶς), κρατεῖτε (iz κρατέετε), κρατεῖτων (iz κρατέετων) itd. Iz teh izgledov se vidi, da v grškem ima cirkumfleks óna dolga slovka, ki postaja iz dvéh samoglasnikov, katerih

prvi je naglašen ostro, a akut óna dolga slovka, ktere drugi samoglasnik je ostro naglašen, torej je $\tilde{o} = \acute{o}\omega$, $\tilde{a} = \acute{a}\alpha$, $\tilde{\eta} = \acute{\eta}\eta$ itd., a $\acute{\alpha} = \alpha\acute{\alpha}$, $\acute{\eta} = \eta\acute{\eta}$, $\acute{\omega} = \omega\acute{\omega}$ itd.; in 2) tudi Srbje in sáj nekteri Hrvatje rabijo akut za slovke zategnjeno dolge, a cirkumfleks za predtegnjeno-dolge (po imenu pak ima Vuk v srbskem rečniku to akcentuacijo) na priliko dúša, vráta, vrábac itd., glád, súnce, grád, gûžva, gôst itd. Tudi je treba pametiti, da je pri nas postalo státi iz stojáti, báti (se) iz bojáti, a pás iz pòjas. K temu imam še dodati, da odprti e in odprti o po mojem mnénju v slovenskem ní nikoli dolg, ampak da je časih lé ostro ali kratko naglašen, da torej ne veljá pisava kôsa, zêmlja, môgla (morem), rêbro itd., temuč da je treba pisati kòsa, zèmlja, mògla, rêbro itd. Dozdaj sem našel samo tri beséde v hrvaškem, ki imajo namesti slov. odprtega o ali e zategnjeno-dolgi naglas: vójska, óvca in vréme (= vrijeme). To napomenivši še dostavljamo, da nektera sklonila ménjajo naglas v korenu ali osnovi (menda so bila ta sklonila izprva dolga, kakor so še zdaj sáj déloma v hrvaškem in češkem). Naj sledí zdaj za primer nekaj beséd, kako bi se sklanjale po predloženi akcentuaciji: 1) jèlen, 2) jeléna, 3) jelénu, 4) jeléna, 5) jelénu, 6) jelénom; mn. 1) jeléni, 2) jelénov, 3) jelénom, 4) jeléne, 5) jelênih, 6) jelèni; 1) klobúk 2) -úka itd.; 5) klobûci; v mn. 5) klobûcih, 6) klobûci; 1) mesár 2) -árja itd. v mn. 5) mesârijih, 6) mesârji; 1) grôb, 2) grôba, 3) grôbu, 5) grôbu, 6) grôbom; mn. 1) grôbi, 2) grôbov ali grobóv, 3) grôbom, 5) grôbih ali grobéh, 6) grobmí; 1) tát-, 2) tatû, 3) tátu, 5) tátu, 6) tátom; mn. 1) tatjê, tatôvi, 2) tatóv, 3) tatêm, tatôvom, 4) tatí, tatôve, 5) tatéh, tatôvih, 6) tatmí, tatôvi; 1) prosô, 2) prosâ itd., mn. 1) prósa, 2) próst itd., 1) sèlo, 2) sèla itd.; mn. 1) sèla, 2) sél, 5) sèlih itd.; 1) kopíto, 2) -íta itd.; v mn. 1) kopîta, 2) kopît itd.; 1) síto itd.; mn. 1) síta itd.; 1) čèlo, 2) čèla itd., mn. 1) čèla, 2) čél itd.; 1) òkno, 2) òkna itd.; dvoj. 1) ókni, 2) óken itd., mn. 1) ókna, 2) óken itd.; 1) dúša, 2) dúše, 3) dúši, 4) dúšo, 5) dúši, 6) dúšo (o postal iz $\epsilon\iota\kappa$); mn. 1) dúše, 2) dúš, 3) dúšam itd.; 1) gòra -2) gòre gorê, 3) gòri, 4) gorô, 5) gòri, 6) goró (o = $\omega\iota\kappa$); mn. 1) gòre, gorê, 2) gór, gorá, 3) gòram, gorâm, 4) gorê, 5) gòrah, gorâh, 6) gòrami, gorâmi, a dvoj. 3) in 6) gòrama, gorâma; 1) pámet, 2) pámeti, 6) pámetjo; 1) klôp, 2) klopí, 3) klópi, 5) klópi, 6) klopjó (pod klôpjo); mn. 1) klopí, 2) klopí, 3) klopêm, 5) klopéh, 6) klopím; 1) pèč, 2) pečí, 3) in 5) pèči, 6) pečjó itd. Dat. in instr. dvoj. ujemlje se sploh v naglasu z dativ. množ. (razun na pr. gorâma, gorâm). Tudi moram tukaj omeniti, da imajo tudi nekteri predlogi upljiva na naglas; zobê, v zôbe; očí, v ôči, nočí, do nôči, vodô, na vòdo, pomôč, na pômoč, gorô, na gôro; rokê, v (na) rôke; uhô, v ûho, nogê, v nôge, glavô, na glâvo, vrtà, do vrta, nebâ, do nêba, pestí, v pèsti (acc.), tatê, po tâte, vodê, brez vòde, lasê, v lâše, senâ, do sêna, do pôlti, gradû, do grâda, okô, v ôko itd. — Iz navedenih izgledov se vidi, da ima upljiva na naglas v deblu sklonilo v I. sklanji lok. ih in instr. i (nom. stolárji, lok. stolárjih, instr. stolárji), v II. sklanji pa o v instr. (lípa instr. lípo) in sploh izlizano sklonilo družega padeža mn. (starosl. ѣ ali ѥ) pri možkih in srednjih imenih (kòza, kóz, lás, lás, môž, móž, lònec, lònec, kónj, kónj, kóža, kôž, lípa, líp itd.), nadalje da pri srednjih imenih v mn. in dvoj. naglas na deblo pada s sklonila (kolô, mn. kóla) in se tudi ménja, nazadnje da nekteri predlogi naglas iz sklonila nazaj vlečejo na deblo. Želeti bi bilo, da to stvar točno preiščejo možje, ki imajo priliko več občiti s slovenskim narodom, kakor jaz. Jaz sem to reč le hotel sprožiti. (Dal. prih.)

Slovensko slovstvo.

* *Stovenska Talija*, zbirka dramatiških del in iger. Na svetlo daje dramatiško društvo v Ljubljani.

Ravnokar prišla sta na svetlo vezek 2., ki obsega igri „Ultra“ in „Na mostu“, obe iz českega poslovenjeni, tedaj izvirno slovanski in vezek 3., ki obsega po Raupachu poslovenjeno igro: „Mlinar in njego va hči.“ Oblika je enaka „Cvetju“ in cena nizko postavljena, namreč vsakemu vezku 25 kr. Vezek drugi obsega 66 strani, tretji pa 80. Prvi vezek: „priročna knjiga za slovenske diletante“ se tiska ter skoraj izide. „Slovenska Talija“ bode na prodaj po vseh bukvarnah, kjer se po navadi dobivajo slovenske knjige po ceni, ki je tiskana na vsakem posamnem vezku. Naj bi jo rodoljubi pridno kupovali in pristopali dramatiškemu društvu, da bode krepko napredovalo.

* (*Kuharicam.*) Znane so nam naših kuharic želje po novih kuharskih bukvah. Tem željam se bode v kratkem vstreglo, kajti že je v tiskarnici rokopis, kterege je gospodičina Neža Lésarjeva spisala po narekovanji gospé vdove Magdalene Pleiweis-ove, na dolgo in široko znane bivše kuharice ranjkega knezoškofa Antona Alojzija. Okoli novega leta menda že pride ta knjiga na svetlo.

Jaz imam čedno ljubico.

Sp. Fr. Z.

Jaz imam čedno ljubico,
Koj za-njo krí prelijem;
Kar pametim, že ljubim jo,
In venčeke ji vijem.

In komur še neznano je,
Kdo brhka je deklina,
Povem mu častno njeno ime,
Glasi se: domovina!

Dovolj sem videl že svetá,
Deklet pa cele roje;
Al nezbrisljivo v dnu srcá
Mi vlada dekle moje.

Že mlad'ga njen pogled me zgrel,
Ko blagi žar poleti;
Al nisem upal nisem smel
Srcá ji razodeti.

In ker bahanja znala ni
Ko druge tovaršice,
Zasmeh so reví sipali
U prostomilo lice.

Kak jokala na skrivnem je,
Kak milo žalovala,
Kak ji je pokalo srcé,
Kak solze je skrivala!

Me zbdlo je to videti,
In kri je hudo vrela,
Ter svetli meč opašem si:
„Ti ljub'ca bod' vesela!“

Dopisi.

Z brkinskih hribov na Primorskem 12. okt. — Bendimo smo imeli zadnje dni septembra v naših hribih, in sicer v vremenu zeló neugodnem. Pridelek je vendar boljši mimo lanskega pridelka. Sadja sploh je vsakega nekoliko. Hvaležni bodimo svojim prednikom, da so nam marsikak sadek požlahnili! Bili so umni in

ker deželna avtonomija ni niti za las prikračena, ampak še razširjena; a kar se tiče kompetencije, to na Kranjskem dobro vsi vemo, kako je prišlo, da smo volili in šli v državni zbor. Ako je bilo v tem kaj napačnega, mislim, da krivica ne bo zadevala samo tistih, ki smo za novo ustavo glasovali. Saj tudi dopisnik ni protestiral zoper kompetencijo državnega zbora; saj se je tudi on v tej reči vèdel, kakor mi drugi Slovenci, Tirolci in Poljaki. Zato res ne vem, kako se je moglo samo nam kaj očitati.

Tudi jaz dobro vem, da nam nova ustava še ne daje vsega, česar bi potrebovali in česar bi želeli, ali premisliti moramo, da si za zdaj ne moremo narediti, kakor bi mi hoteli, ampak da se nam godí, kakor drugi hočejo. Ali to je moja trdna misel, ktere pa nikomur drugemu nočem narivati, da naše moči niso po tem, da bi si izbrali princip, ki ga dopisnik v svojem vvodu izrazuje: Ali vse, ali pa nič. Še drugi korenjaki, nego smo mi, ne zahtevajo vselej vsega na enkrat, in vzamejo nekaj, ako ne morejo vsega imeti. Ko bi se človek hotel politiškega primera poslužiti, pokazal bi naravnost na Bismarka, ki si bojè misli, artičoka se je list za listom.

Naj si nihče ne misli, da zato, ker smo za ustavo glasovali, ne bi smeli drugi pot kaj več ali kaj družega zahtevati. Saj vsi vemo, da se po parlamentarni šegi vsaka postava v vsaki prihodnji seji lahko popravi, preuredi ali celó odpravi, če se hoče in more.

Ni res, da je nova ustava centralistom vsa po volji. Mi vemo, kako neradi so privolili §§. 11. in 12. in koliko se je bilo ž njimi zastran tega pogajati, boriti in prepirati v odboru, v zboru in privatno, predno je bil storjen ta kompromis med centralisti in avtonomisti. In ravno zato, ker je ta ustava kompromis, in ker smo se bali, da bi kompromis ne padel, glasovali smo za-nj. Zakaj mi nismo imeli izbire ali tega ali boljšega, ampak ali tega ali nobenega, temveč goli februarški statut z edinimi premenami, ki so potrebne vsled pogodbe z ogersko krono. Mi mislimo, da smo prav storili; lahko pa tudi to potrdim, da je tudi Poljakom nova ustava ljubša od stare, in ako so oni v tretjem branji proti njej glasovali, ni bilo to družega, nego apelacija do gospôške zbornice zavolj §. 11. črke *i*.

Predno končam, imam le še eno prošnjo, namreč naj vsak, ki se čuti poklicanega, da bi nas sodil, vse to, kar se je sklenilo in kar je ž njim v zvezi, na tanko prebere, in potem razločno pové, kaj mu ni všeč, zakaj ne, in kako bi bilo bolje. Potlej se lahko porazumemo, tega sem prepričan; a dokler se bomo le sè splošnimi frazami bojevali, ne bo hasna, ampak vsak dan večja razprtija.

Svete c.

Slovstvene stvari.

Izvéstja ali programe

nekterih slovènskih in hrvaških gimnasij, pa memogredé nekaj slovniških opazek.

Spisal prof. Žepič.

(Dalje.)

Užé sem rekel, da mi se zdi nepotrebno, jemati V. sklanjo za samostavnike, ki imajo v genit. jedn. *ù*, temuč da bi bilo bolje, da ostanejo pri prvi; le to imam še dodati, da bi se reklo, da ti samostavniki néke padeže v dvoj. in mn. déljajo po *i*-deklinaciji (kost—kostì), kajti neki téh samostavnikov (ali ne vsi) sklanjajo se v stari slovenščini po *i*-deklinaciji (*иѣтъ*, *иѣту*). Na str. 29. v opombi 8) nahaja se, da je v srbsko-hrvaškem instr. mišljom, ljubežnjom itd.

pravilen, a mišlju, krvlju (a ne kàrvlju) itd., da so manje pravilni. Kolikor je meni znano, samo se piše v knjižni srbsko-hrvaščini mišlju, krvlju itd. (razun misli itd.) a nikdar ne mišljom. Instr. na om tukaj mislim, da je le hrvaško-kajkavski provincijalisem. — Na isti strani stoji jez (ego) kot. nom. Staroslovenščini (*Азъ*) in ostala narečja slovanska (ki imajo ja) zahtévajo pisavo jaz (z a), če se ravno sèm ter tjà izgovarja jèz. Kajti izgovarja se tudi dèj, a pišemo vendar le dàj. — Lokal. dvoj. nama vama ne veljá, kajti lokal ní nikjer jednak dativu v dvoj., vzeti moramo tudi tukaj nas, vas iz množine, ker se je prvi lokal dvoj. izgubil. — Str. 30. „zaimé *i*. Po mojem mnénju ima se pisati *ji* a ne *i*. Kajti v staroslovenščini se *j* pred *i* često opuščá, ali pa vselej, sáj v početku beséd. V staroslov. moral bi býti nom. in acc. *jъ* a ne *u*; od kód sicer *j* v genit. itd. *iero* t. j. jègo, od kód acc. *наиъ* t. j. na-n-j-ъ. Sr. tudi umъ (t. j. *jъmъ*) s slov. jamem, uže (t. j. *jъ же*) s češkim jenž (kakor je pri Čehih tudi ten = *тъ*, onen = *онъ*), угла s češkim jehla in primorsko-hrvaškim jagla itd. Torej se ne more reči, da se *i* (u) spreminja v vseh padežih v *j*, temuč, da *j*, ki je užé v nom. v *i* (t. j. *jъ*) skrit, prejde tudi v ostále padeže. „Jè“ „jô“ „tè“ „tô.“ Ako cirkumfleks tukaj ne pomenja, da je samoglasnik dolg, ampak le, da ima stara slovenščina *Ѧ* in *Ѧ*, ondaj mislim, da to označevanje ní kaj preveč primerno; jaz bi rajši vzel poljski *e* in *ą*. — Na str. 31. se velí, da je bil pri *i* (u) acc. jedn. jednak nominativu v starosl., a zdaj da je jednak genitivu. K temu je treba dodati, da tudi v sedanji slovenščini se je še ohranil acc. *i* (*n* = *jъ*) ali le za predlogi na pr. na-nj (nam. na+*jъ*), po-nj, za-nj, nade-nj, prede-nj, pode-nj (jaz mislim, da imamo pisati nade-nj itd. a ne nad-enj, kajti ón pologlasnik, ki se pri predlogih na soglasnik na kraji sploh izpuščá, obdržal se je tukaj iz starosl., kakor tudi na pr. v danes = *дѣнь съ*). „V sestavljeni sklanji“ (str. 31.) se velí, da razloček med sklonili zaimenske in sestavljene sklanje se je skoraj čisto zgubil. Ohranjuje da ga še tû in tam naglas. Tukaj bi se morda móglo dodati, da pridevnici v sestavljeni sklanji z določnim pomenom (= ném. člen der — die — das) nikoli nimajo naglasa na sklonilih, ampak vselej na osnovi. Po obliku se res dan danes ne loči razun v možkem spolu v nom. jedn. določni pomen pridevnikov od nedoločnega. Ali po naglasu se razlikuje do malega skoz in skozi. Samo pri pridevnikih morda, ki so predtegnjeno-dolgo naglašeni užé v pomenu nedoločnem, zadržujejo ta isti naglas tudi v določnem, na pr. vesel-êla-êlo. Naglas, ki stoji (sáj v nekterih krajih slovènskih) na zadnji slovki ali na sklonilu v nedoločnem pomenu, vrača se v pomenu določnem na deblo, tenèk, tenkà, tenkô, (trd, trda) trdô, (dóber) dobregà (lêp, lépa), lepô, lepegà. Posebno rad se pomiče naglas proti koncu pridevnika v nedoločnem pomenu pri jednozložnih s predtegnjeno-dolgim samoglasnikom na pr. nôv-nôva-novô, novegà, novemû itd.; lêp lépa-lepô, lepegà, lepemû itd. in pri tistih pridevnikih, ki (večidel dvozložni) imajo v ženskem spolu odprti *e* (*è*) ali odprti *o* (*ò*), na pr. dóber-dôbra-dôbro, dobregà, dobremû; mèhek-mèhka-mèhkô, mehkegà, mehkemû, mòčen-mòčna-mòčnô, močnegà itd. Ne skače pa naglas na konec pridevnika, ki ima zategnjeno-dolg naglas, ostro-kratek naglas, ali pa 3 slovke v ženskem spolu, na pr. krátek-krátka-krátko, krátkega itd., visòk-òka-òko, visòkega, mogóčen-čna-čno, mogóčnega itd., bél-êla-élo, bélega itd., ubóg-a-o, ubógega itd. zdráv-zdráva-o, zdrávega itd., stár-stára-o, stárega itd. nízek, ózek itd. Sklonila v sestavljeni sklanji pridevnikov bila so nekđaj gotovo dolga, kakor so še dan danes v hrvaškem in češkem. Ker pa današnja

slovenščina ne zná dolgih zlogov, ako nimajo ob jednem tudi naglasa, zato so v sestavljeni sklanji z določnim pomenom zadnji zlogi ali sklonila kratki, ali namesti tega se zateguje samoglasnik v deblu in to bolj, nego v nedoločnem pomenu. Kolikor se od mladih nog spominjam (kajti užé je jednih 15 let minulo, kar nimam skoro nič prilike paziti na to), ima sestavljena sklanja pridevnikov, ako je bil samoglasnik predtegnjeno dolg v nedoločnem pomenu, ta ista naglas tudi v določnem na pr. vesêl-êla-o, vesêli-êla-o itd.; zategnjeno-dolgi samoglasnik nedoločnega pomena preminja v določnem pomenu v predtegnjeno-dolgi, na pr. nízek (krátek, ozék), nízka-o, nízki-a-o itd.; svêt-svêta-o; grd-grda-ô, grdi-a-o, ubóg-a-o, ubôgi-a-o itd.; ako ima v nedoločnem pomenu jednozložna beséda zategnjeno-kratek samoglasnik, pretvarja ga v določnem pomenu v predtegnjeno-dolg, na pr. sláb-slába-slábo, slábi-a-o itd., stár-stára-o, stári-stára-o itd., čist- (ali čist) čísta-čísto, čísti, čísta, čísto itd.; in tudi odprti è in ô večzložnih beséd, če se ne motim, preminja se v pomenu določnem v predtegnjeno-dolgo slovko, na pr. zelèna, zelèna; visòka, visòka; globòka, globòka; mòčna, mòčna; širòka, širòka; vèlik-vèliki; mèhek, mèhki; na zadnje ako pade naglas v nedoločnem pomenu na zadnjo slovko ali sklonilo, tudi tukaj naglas, ki na deblo nazaj stopa, prehaja menda vselej v predtegnjeno-dolgi, na pr. tenèk-kà-ô, tanki-a-o; temèn-mnà-o, tâmni-a-o; svetèl-tlà-ô, svètli-a-o, polzèk-zkà-ô, pôlzki-a-o. Ako v tem nisem prave zadél, in to je kaj verjetno, da je nisem, pri tej priliki prosim slovénске rodoljube, zlasti gg. učitelje na slovenskih gimnasijah, da bi obrnili pozornost svojo tudi na slovénsko akcentuacijo, ter svoje opazke razglasili po „Novicah“ ali „Slov. Glasniku“. Kakor pri samostavnih, tako tudi pri pridevnih predlogi imajo vpljiva na naglas, na pr. z lêpa, z nôva, iz nôvega, z lêpo, do nâgega, s hûdo, z grdo, do žívega, v živo, do dôbrega. Naj napomenem še tukaj, da sklanja pridavnikov substantivalna res da nam je skorej čisto izginila, ali pridavniki, ki nam rabijo kot lastna imena, da se sklanjajo v moškem spolu popolnoma kot samostavniki, na pr. Vesêl, Kosmât, Obrít, Dremâl, Premrl, Cvrl, Preklêt, Móker, Mrzel itd., gen. Vesêla, Kosmáta, Dremála, Premrla itd., dat. Vesêlu itd. (jeli si videl Mókra (Mrzla) v šali = ali si kaj móker). Tudi se velí Vesêlov-a-o, Obrítov-a-o itd. — Na str. 32. R. v dvoj. lepov-ju in v mn. lepov-jih menda je pomota tiska; ako pa ní, to mi se zdí, da na podlagi sedanje slovenščine je kaj težko tolmačiti sestavljeno sklanjo pridevniško. (Dal. prih.)

Vabilo družbe sv. Mohora za 1868. leto.

O nastopu devetega leta družbine delavnosti po novi osnovi vabi družbin odbor vse Slovence brez razločka stanú in spòla, da se dajo tudi za 1868. leto v prav obilnem številu kot udje vpisati v družbo sv. Mohora; sosebno pa prosi častito duhovščino, gg. učitelje in drugo rodoljubno gospòdo, da priporočé tudi letos družbo priprostim Slovencem in jej čedalje več udov pridobé: s številom udov bo rastlo tudi število bukev vsako leto. Za 1868. leto se pripravljajo in se deloma že tiskajo: a) „Kristusovo življenje in smrt“ z eno podobo, prosto poleg Erharda predelal prof. Št. Kociančič, v 12000 iztisih; b) „Življenje svetnikov in svetnic Božjih“ s podobami (nadaljevanje) spisal dr. J. Rogač, v 12000 iztisih; c) „Domače in tuje živali s podobami“, spisal Fr. Erjavec v 12000 iztisih; d) „Koledarček za leto 1869“ z imenikom vseh čast. družnikov, v 10—11.000 iztisih; e) prelepa izvirna po-

vest iz turških vojsk: „Mati Božja dobrega svêta ali bratovska ljubezen“, spisal duhoven ljublj. škofije itd., kolikor bude udov.

Sicer pa naj se blagovoljno pomni:

1. Da se more razpošiljava družbin bukev po mnogostrani želji že prvi dan meseca julija pričeti, sklène se nabira družnikov z zadnjim dnevom meseca marca 1868. leta; kdor se pozneje oglasi, ne more se več šteti za uda, in dobí za poslano denarje samo toliko bukev, kakor po bukvarnicah.

2. Kjer koli je to le mogoče, naj se oglašajo udje po čast. gg. farnih in dekanijskih predstojnikih, kterim se razpošljejo te dni vpisovanske pôle, da va-nje zapišejo imena novih in starih družnikov po posameznih farah (ne po vaséh) zvrstena. Letnina iznaša 1 gold., dosmrtnina 15 gold.; na oglasila brez denarjev se ne more ozir jemati.

3. Vsak dekanijski, pa tudi tisti farni predstojnik, ki ima večé število udov v svoji fari, naj blagovoli vpisovanski pôli na čelo napisati, ali želí družbine bukve naravnost po pošti, ali pa zarad manjših stroškov kot vozno blago po železnici, da vemo v tej zadevi njegoví želji ustreči. Kot povračilo za vožnino družbin bukev plača o svojem času vsak družnik kakih 4—5 krajcarjev čast. gg. dekanijskemu ali farnemu predstojniku, po katerem bukve dobí.

4. Kdor izmed novih udov tudi prvi del „Življenja svetnikov“ želí, ki veljá po bukvarnicah 1 gl. 40 nkr., ta naj priloži letnini za I. snopič 50 nkr., za II. snopič 60 nkr.; kdor pa celi I. del (1. in 2. snopič) želí, ta naj pošlje en goldinar; tako se bo sloveče delo novim družnikom bolj po ceni v roke spravilo.

5. Kdor nima nobene druge prilóžnosti, ta naj pošlje svoje plačilo naravnost v Celovec in naj priloži še 15 nkr. za razne stroške pri pošiljatvi. Če se družbina letnina naročnini za kak časnik pridene, tedaj naj se priloži ime na posebnem listku, da se ne spregleda. Sicer pa naj se blagovoljno v ozir jemlje vabilo v Koledarčku (str. CXX) ali na vpisovanski poli tiskano.

Ker se bo odslej vsacega dela skoraj za polovico več tiskalo, narasli bodo tudi stroški za tiskanje in papir, zatorej bodi vsem čast. družbinim predstojnikom blagovoljna skerb, da se število dosedanjih udov (7086) s časom vsaj še za kakih 2000—3000 družnikov razmnoži. Častiti farni predstojniki pa naj blagovolijo letos obrniti pozornost svojih faranov mimo „Življenja svetnikov“ sosebno tudi na sloveče delo „Kristusovo življenje in smert“, ki prične to leto izhajati in bo v 3—4 snopičih končano. Vse na slavo Bogu in v pravo kerščansko omiko našega naroda!

Pri tej prilóžnosti opominjamo, da steče obrok razpisanim darilom (po 120 in 100 gold.) za leto 1868 z zadnjim dnevom mesca novembra t. l.; kdor pa misli, za „Večernice“ ali za „Koledarček“ še kaj spisov poslati, naj stori to vsaj v kakih treh mescih. Naj se nabere v ta namen prav obilno pripovedne in podučne tvarine!

Družbin odbor.

V Celovcu 15. oktobra 1867.

Slovansko slovstvo.

* Kvety se zove česki lepoznanški ilustrirani list, ki izhaja v Pragi (cena mu je za četrť leta le 1 gl. 50 kr.) in so ga „Novice“ svojim bralcem priporočale že v svojem listu. In res, kakor nam vsak list častno potrjuje, je „Kvety“ vreden živega priporočila. Razun izvrstnega beletrističinega berila in krasnih podob različnih zgodovinsko zanimivih krajev donaša podobe slovanskih rodoljubov iz severa in juga, poslednji list 17. pa je prinesel posebno „Prilogo modino“

V prav ličnem oblačilcu se je zopet letos prikazal mični „Palček“; mala stvarca sicer, pa obilo obložena s kratkočasno in podučno tvarino. Priporočamo tedaj „P.“ vsacemu toliko bolj, ker ga zmiraj lahko pri sebi nosi pa še komaj čuti, da ga pri sebi ima. Sv. Miklavž naj ga prinese tudi našim rodoljubnim gospodičinam.

Izvéstja ali programe nekterih slovénskih in hrvaških gimnasij, pa memogredé nekaj slovniških opazek.

Spisal prof. Žepič.

(Konec.)

Dostavljam še, morebiti s tem kteregea rodoljuba spodbodem, da to reč bolj na tanko preišče, da tudi nekatere končnice ali obrazila menjajo časih naglas v deblu, ako ne prestopi na končnico ali obrazilo, na pr. ar: móka-môkar, žlîca, žlîčar, kopîto, kopîtar, sîto, sîtar, lésa, lêsar, skléda, sklêdar i. t. d. — ski: junák, junâški, némec, nêmski, Tržîč, tržîški itd. — ji: kráva, krâvji, kòza, kòzji, òvca, óvčji, pès, pásji itd. — je: lîst, lîstje, gròzd, gròzdje, smrêka, smrêčje, bréza, brêzje itd. — jak: žlîca, žlîčnjak, skléda, sklêdnjak, kúra, kûrnjak, kráva, krâvjak; — ec: brât, brâtec, hlêb, hlêbec, kôs, kósec, zvôn, zvònec, krûh, krûšec itd.; — ek: klo-búk, klobûček, stríc, strîček itd. — Tudi bi bilo vredno preiskati, kateri naglasi debela skačejo v izpeljanih besedah na obrazila ali suffikse in kateri ne, in kdáj? Na pr. dâr, podarím, darûjem, jêz, jezím (vodo na râke), grâd, gradím, škóda, škódujem, svêt, svétujem, vesêl, veselím se, zelèn-èna-o, zelením se, délo, dêlam, dél, delím, bél, bélim, mlâd, pomladím, stréla, strelím, rêd, redím, móker, móčím, ròka, poročím, vâl, valím, môž, možím, žèna, žênim, dèbel-éla, debelím, skòk, skóčím, drevâ, drevím, svêt (starosl. = lux) posvétím, svêt-svéta-o, posvetím, hûd, razhudím, jéza, jezím, lâs, lasâm, bôben, bôbnam, krîv, krívím, trd, trdim, grd, grdím, temèn, temním itd. — Da se v staroslovenščini držim zlasti Fr. Miklosichevih dél in Schleicherjevih, ni mi treba napominjati. K koncu še tukaj izražujem kratko željo, da bi slovénski pisci marljivo prebrali vsák sáj jedenkrat izvrstno delo Navratilovo: „Das Zeitwort im Slavischen.“

Še nekaj o pisavi lastnih imén krajev in mést. Poslušajmo najpred, kaj o tem velí „Oesterreichische Wochenschrift, Beilage zur k. Wiener Zeitung, Jahrgang 1863. Zweiter Band“ str. 406, časopis, ki gotovo ni pretéran v svojih zahtévih ali kak „Ultra-Blatt“: „Ausser diesen wissenschaftlichen Anforderungen kommen noch mancherlei andere Fragen in Betracht (govor je o kartografiji). So z. B. die Schreibweise der Namen. Wie zahlreich sind die Varianten in unserem Vaterlande! Man vergleiche einmal die Namen der Städte, Flüsse, Berge u. s. w. von Böhmen, Ungarn, Galizien, Siebenbürgen, Croatien u. s. w. auf den verschiedenen Karten; der gleiche Ort ist auf verschiedenen Karten kaum zu erkennen. Man versuche es nicht, sich dadurch zu rechtfertigen, indem man sagt, „im Deutschen wird es ausgesprochen, und man weiss nicht genau, wie es der Czeche, Slovake, Magyare, Slovene schreibt.“ — Die Aussprache entscheidet nichts; — man schreibe einmal in einem deutschen Atlas z. B. Bordoh (Bordeaux), Grinitsch (Greenwich), Loar (Loire), Tacho (Tajo), Seudersee (Zuydersee) u. dgl.; wird man nicht in England, Frankreich u. s. w. mit vollem Rechte dagegen protestiren? Was dem Einen billig, das ist dem

Anderen recht. So gut der Engländer, Franzose, Spanier auf richtige Schreibung seiner Eigennamen dringt, so gut hat der Oesterreicher (sei er nun Slave, Magyare oder Deutscher) das Recht und die Pflicht, diese zu fordern und gegen die willkührliche Schreibung zu protestiren u. s. w.“ Če bi pa Francoz, Angleš, Nemeč in drugi že protestoval, ko bi mu se lastno ime pisalo le z napačnim pravopisom, koliko bolj moramo Slovenci protestovati, katerim se imena mest, trgov, vasi ne samo nápak pišejo, ampak zraven tudi tako popačujejo, da jih ni več mogoče poznati: Lees = Lescè, Veldes = Blèd, Safniz = Žábница, Assling = Jesenice, Kronau = Kranjska-gora, Flödnig = Smlédnik, Oberlaibach = Vrhnjika, Kaier = Kòvor (Kovòrja), Fessnitz = Bésnica, Seebach = Zapóge (iz Zapóg), Pölland = Poljane, Steinbüchel = Kamna-gorica, Aich = Dób, Feichting = Bitno, Siegersdorf = Žiganja-vas, Laufen = Ljubno, Weissach = Visóko, Treffen = Trébno, Feistriz = Bistrica, Görjach itd., da ne govorim o: Dupplach, Zirklach, Selzach itd. Čas bi užé bil, da jedenkrat izginejo té spake mestnih imén iz naših kancelij, krstnih knjig, program itd., — spáke imen sem djál, ki jih na kmetih, zlasti če imajo pomeniti kako vas, a ne trg ali mesto, nihče ne razumé. Visočani gotovo ne vedó, da so kancelije ime njihove vasi popačile v Weissach! — In zahtevati pravo pisavo imen krajev, to niso morda le muhe kakih ultra-Slovéncév, ampak to ima tudi praktično važnost za popotnike, posebno pa za siromake soldate, ki morajo hoditi po eksekucijah. Iz gotovega vira vém, da je vojak tri dni hodil po eksekucijah v kranjskem okraju, in bil bi lahko gotov v 4 urah; imena vasi bila so pisana vse narobe v kancelijskem pravo- ali krivopisu, nektera strašno popačena, nektera pa še celó na nemški prestavljena. Siromak je popraševal kmete za to in óno vas, pa mu nihče ni za njo vedel. In tako je délal strašne ovínke, namesti da bi bil hodil zmirom iz bližnje v bližnjó vas, dokler ne bi bil vséh obhodil. Razun kakega duhovnika ali šolnika ni mu skorej noben človek vedel za nobedno vas povedati, kje da je. In kar biva na Gorenskem, biva gotovo tudi po drugih slovénskih okrajih. Zato proč tandem aliquando s temi srednje-večnimi spakami! Pišimo imena naših mést (sáj manjih), trgov in vasi tudi v nemških spisih, kartah itd. po slovénski. Ne-Slovenci, če jih hočejo prav čitati, naj se pa učijo. Toliko o pisavi imen krajev. Kar se pa tiče prijimkov ljudi, bilo bi želeti, kar so užé večkrat „Novice“ pisale, da se piše vsak prijimek v pravopisu tistega jezika, iz kteregea je, nemški prijimki po nemški, francozki po francozki, slovanski po slovanski, magjarski po magjarski itd.; drugači je pri prijimkih, ki ni lahko določiti, v kateri jezik spadajo, tukaj je večja svoboda dopuščena v pisavi; na pr. Škorjanec (ne Skorjanz), Kranjec (ne Kreunz), Gorišek (ne Gorischek), Valenčak (ne Walentschak), Kraljič (ne Kreulitsch), Pevec (ne Pevetz), Kalčič (ne Kautschitsch), Vodopivec (ne Vodopiuz), Knez (ne Knes), Kos (ne Koss), Šetinec (ne Schetinz), in drugi (v programi celjski), Remec (ne Remic), Jakl ali Jakel (ne Jakelj) (v programi kranjski), Bohinjec (ne Vohinc ali Wochintz), Videc (ne Vidic), Premrl (ne Premru; gen. Premrla), Wachsel (ne Vaksel) (v programi novomeški), Kiss (a ne Kiš, ime magj.), Sághy (a ne Šaghy, magj.), Schlintner (ne Šlintner), Rauschel ali Rauschl (ne Raušel) (v progr. varašdinski), Šönwald (ne Šenvald) (v progr. karlovški), Schlosser (ne Šlosser), Schmidt (ne Šmidt), Zajec (ne Seitz), Schiffer (ne Šiffer), Wendler (ne Vendler), Wimmer (ne Vimer?), Weber (ne Veber) (v progr. zagrebški). Dajmo tedaj tudi v pisanju prijimkov ljudskih vsakemu svoje, ter pišimo slovénski Bučar (ne Wutscher), Bračko (ne

Wratschko), nemški Wachter (ne Vahter), Bleiweis (ne Plajbes), magjarski Szalay (ne Salaj), Nagy (ne Noč) itd.
V Varašdinu 25. avgusta 1867.

Zabavno berilo.

Originali iz domačega življenja.

Druga vrsta.

I. Slovenski Nikodem.

Spisal dr. V. Zarnik.

(Dalje.)

Največi šunder je pa bil v krčmi „pri debelem botru“ v torek in v petek zvečer, to je, pred tržnimi dnevi, ker tu so prišli slavni in učeni možje iz Sostrega, Bésnice, Štange in iz vseh družih vasi, ki so na meji Rokavarije. Vsi so sedli, kar je bilo najbliže mogoče okolo Boštjana, ker so kakor žejni jeleni mrzlo vodo njegovo politično modrost požirali. Ko je enkrat Boštjan prvi natis klobas pod streho spravil in jih s tremi požerki Ipavca dobro namočil, prižgal si je lulo, kajti smodek ni mogel špogati s 315 gold. na leto z vsemi literarnimi zaslužki in soldaškimi pismi vred. Ni dolgo, kar je bila na tak predtržni večer miza okoli Boštjana tako natlačena, da so se možje kar s komolci pèhali, še sopsti niso upali, ko jim je Boštjan pravil o Garibaldju in o „Sokolu“, o Napoleonu in o dunajskem poslancu Schindlerju, posebno pa o rusovskem cesarju, ki ima Peslajnarje, in o ljubljanskih „Gutheilarjih.“ Ko je bil v najbolj navdušenem razlaganju, oglasi se pri peči Množnikov Gašper, ki je bil tam doli od sv. Antona Rebra iz Dobrépolj domá, z nepopisno potegnenim in modrim glasom: Vajste kaj, gaspud Boštjan, tam doli v našem kraji je pa nekaj slišati, da spet Türk vun sili, Türk! Vseh oči so se mahoma k peči obrnile, kjer je türška politika svoj sedež imela. Boštjan se zakrohota in pravi: Vajste kaj, Gašper, Vi ne govorite vsega napak. Zdaj se je spolnilo prerakvanje svete Šembilje, da bodo türške müle Rajno pile, ker je popotoval zdaj sam türški cesar tam najkod okuli Rajne. Če se je res svete Šembilje prerakvanje spolnilo, — dostavi Telebanov Urban iz Trebelévega — potlej bo pa gotovu kmalu türškega cesarstva konec! Vi ste jo pa vgenili, Urban, takistu je, pa ne drugači! Telebanov, že 69 let stari Urban, ki je bil poprej med najbolj molčečimi, ker je bil necej prvokrat pri „debelem botru“, dobil je spet nekaj korajže in stavi na Boštjana, kakor na „debelobotrenega“ Beusta to-le interpelacijo ali vprašanje: Vi gospod Boštjan, ste tako učen mož, — jaz pa pridem, kakor rajniki rudniški *) fajmošter, vsacih enajst let enkrat iz Trebeleva v Ljubljano; — pri nas na Trebelevem ne beremo tako časnikov, niti nemških, niti „Novic“, samo pri mežnarji se pratika nahaja, kjer časih pogledamo, kdaj toča kaže, da vemo copernicam zvoniti, — zatorej še dandanašnji ne vem, kaj pomeni prav za prav beseda „nemškutar?“ Slišal sem jo že 1848. leta, ker je pri nas neki študent iz dunajskih šol svojega psička tako klical; zdaj sem spet čul pri zadnjih volitvah, da nam hočejo same nemškutarje po vsej sili vriniti, ali rekli so nam „gospodje“, da naj se jih varujemo bolj, nego peklenskega satana, — kaj je le vendar to? ali je nemškutarija kakošna nevarna nemška bolezen ali kali? Povejte in razložite mi to, gospod Boštjan, da se bom vedel ravnati, če spet čez 11 let enkrat v Ljubljano pridem, kjer, kakor se tudi na Trebelevem čuje, je tu precej te pošasti.

Spet ste jo zadeli, Urban — odgovori „debeloboterni“ državni kancelár — bolezen je nemškutarija, huda bolezen, ki se dá težko s korenino izrjavati in ozdraviti, pa vendar nima s pravimi Nemci, ali pa celó z nemškim narodom nič opraviti. — Boštjan si spet lulo nabaše in reče: Ker vi, Urban, le vsacih 11 let enkrat v Ljubljano pridete, hočem vam pa to stvar na tanko razjasniti, tako, da jo lahko tudi domá vašemu prvemu učenjaku mežnarju razbistrite. Vse je vtihnilo in največo pozornost v Boštjana vprlo, Kórcaha se je odzad na Urbanov stol naslonila; Vošpeta je pa k Množniku k peči sedla, da ne bi nobene Boštjanove besede izgubila. Gospod Nebodigatreba si še z eno čašo črnega grlo ogladi in jame tako-le razkladati:

Vidite, ljubi moji, vsaka dežela ima svoje lastne hude bolezni, tako, postavim, ima Amerika rumeno mrzlico, Nemčija šentvidsk ples, Angleška spleen, Poljska kito, jutrova dežela kugo, Slovenija ima pa nemškutarijo. Ta zadnja bolezen pa, ki pri nas, in to le po mestih in trgih razsaja, izvira iz same copernije; vi, Urban, kakor prava čista, nepokvarjena trebelevska kri, dobro veste, kaj so copernice ali čarobnice. Takih strašnih pošasti vam je več, ki neusmiljeno vès naš narod sovražijo in črtijo, — kar v prah in pepel bi nas rade zdrobile, pa še nimajo, hvala bodi Bogu, te čarobne moči. Štiri take poglavitne copernice imamo, ki dan na dan najgršo in najbolj smrdečo žonto v strašnih kotlih kuhajo, da bi jo po našem narodu razlivale. Na Dunaji ste dve, imenujete se „Preši“, mati in hči, v Gradcu je „Tagespošta“, v Trstu pa „Triesterica“. Imajo, se vé, svoje ponočno posvetovanje in svoje copernske plese in na konci vseh svojih satanskih ceremonij se zmenijo, ktera bode šla ta in ta dan v zrak, da potlej na strašni metli ali na dolzem loparji v slovensko deželó prijezdi. V prejšnjih časih so se najrajše zbirale v Tržiči pod Ljubeljem, v tako imenovani Cimbrii, pozneje v Višnjigori in na Krškem, zdaj v najnovejših časih imajo pa svoj veliki koncilijum ali klek na Vrhniki nad Ljubljano. To se lahko precej vidi pri vseh prilikah, najbolj pa pri volitvah, kateri kraj je ravno v tem trenutku od teh peklensko nam sovražnih starih babúr zacopran. Se vé, kakor sem rekel, te so le štiri glavne kolovodje, družih malih copernic, ki se za temi štirimi poganjajo in za njimi spenjajo, je pa brezštevilno veliko, v vsakem koticu se ktera nahaja, kakor postavimo: „Labušnica“, „Klagenfurtarica“, „Volksfreund“ itd. Te bi tudi neznano rade po metlah okoli lezljale ali pa se v nečkah po zraku vozile, pa le poskušajo do vrha dimnika priti; — če se včasih ktera na zrak spravi, precej na tla pade, ker je že vsaka od soparice iz kotla in od te strašne višave, v katero se je hotela vzdigniti, popolnoma omamljena. Od štirih poglavitnih, poprej imenovanih, pa vsaki teden saj enkrat ena na velikanski metli prijezdi nad katero si bodi slovensko mesto, najrajši nad Ljubljano, in vsiplje, kar je le moč gnojnico, blato in garje na slovenski narod. Ljubi moj Urban — nadaljuje Boštjan — to veste iz ribniških pravljic, da so bile Ribničana zadnje tri sladke besede, potlej je pa umrl: med, cüker pa tržaške fige. Vidite, tako tisti, ki so reveži zacoprani in na nemškutarii boléhajo, držé, akoravno so čisti pravi Slovenci kakor mi, gnojnico za med, blato za cüker, garje pa za tržaške fige. Mi drugi, kateri smo hvala Bogu zdravi, to vse na tanko v naravi previdimo, mi se temu precej na stran ognemo, ako bi imelo kaj na nas pasti.

Množnikov Gašper je kar z glavo zmajeval, ko je vse to slišal, nehoté sname klobuk z glave, da pogleda, ako mu že ni ktera „Preša“ cent blata na štulo spustila. Ko vidi, da je štula taka, kakor je bila poprej,

*) Rudnik je vas na dolenski cesti, eno uro hodá od Ljubljane.
Pis.